

Interventies Gericht op het Voorkomen en Verminderen van de Betrokkenheid van Jongeren bij Georganiseerde Criminaliteit: Een Systematische Literatuurstudie

Erin Boertien¹, Quang Nguyen¹, Sjoukje van Deuren^{1,2}, Veroni Eichelsheim^{1,3} en Arjan Blokland^{1,4}

¹Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), Amsterdam, Nederland |

²Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, Nederland | ³Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland | ⁴Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Samenvatting Vanwege de zorgen omtrent de betrokkenheid van jongeren bij de georganiseerde criminaliteit, is er steeds meer aandacht voor interventies die die betrokkenheid proberen tegen te gaan of te verminderen. Het doel van de huidige studie is om via een systematische literatuurstudie de kennis over interventies gericht op het voorkomen of verminderen van de betrokkenheid van jongeren bij georganiseerde criminaliteit te vergroten. In deze studie worden de risico- en beschermende factoren waarop de interventies waren gericht, de effectiviteit en/of werkzame elementen van de interventies en de ervaren uitdagingen tijdens het realiseren van de interventies onderzocht. Voor de systematische literatuurstudie zijn zes databases geraadpleegd (op 24 oktober 2022). Na twee uitgebreide screeningsrondes, komen er twee studies naar voren die voldoen aan de inclusiecriteria en daarmee een interventie beschrijven die op een niet-repressieve wijze individuele betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit probeert te verminderen. Het hebben van een positief rolmodel, het hebben van werk, scholing en de weerbaarheid van de familie bleken de voornaamste beschermende factoren waarop deze interventies waren gericht. Ondanks dat de auteurs werkzame elementen en uitdagingen benoemen kunnen er, vanwege het kwalitatieve ontwerp van beide studies, geen uitspraken worden gedaan over de effectiviteit van interventies gericht op het voorkomen of verminderen van betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit. Terwijl er in de praktijk, zowel op nationaal als internationaal niveau, veel tijd en geld wordt geïnvesteerd in interventies gericht op het voorkomen of verminderen van georganiseerde criminaliteit, is er momenteel een gebrek aan wetenschappelijke onderbouwing van de effectiviteit hiervan. De resultaten onderstrepen daarmee het belang van kwantitatief experimenteel onderzoek – gecombineerd met valide kwalitatieve onderzoeksmethoden – en vormen een startpunt voor toekomstige onderzoeksinitiatieven.

Trefwoorden georganiseerde criminaliteit, interventie, jongeren, risico- en beschermende factoren, systematische literatuurstudie

Artikelgeschiedenis

Ontvangen: 27 juli 2023

Geaccepteerd: 3 maart 2024

Online: 22 mei 2024

Contactpersoon

Sjoukje van Deuren,
svandeuren@nscr.nl

Copyright

© Author(s); licensed under Creative Commons Attribution 4.0. This allows for unrestricted use, as long as the author(s) and source are credited.

Financiering Onderzoek

Dit onderzoek is, met steun vanuit de Nationale Wetenschapsagenda (NWA), uitgevoerd door het Explaining, Preventing and Intervening in organized Crime involvement (EPIC) consortium. Dit consortium heeft als doel om door middel van onderzoek bij te dragen aan het effectief verminderen van de betrokkenheid van jongeren bij georganiseerde criminaliteit.

Belangen

De auteurs hebben geen belangen te vermelden.

1 Introductie

Er bestaan in Nederland in toenemende mate zorgen over de betrokkenheid van jongeren bij zware en georganiseerde criminaliteit. Regelmatig verschijnen er berichten in de media over aanhoudingen van jonge verdachten die hand- en spandiensten verrichten voor criminele organisaties, zoals het plaatsen van explosieven bij woningen (Kuijpers, 2023), of het uithalen van drugs uit zeecontainers in de Rotterdamse haven (Openbaar Ministerie, 2023). Alhoewel er aanwijzingen zijn dat reguliere criminaliteit onder jongeren afneemt, zou er sprake zijn van een verharding van het criminele gedrag onder een relatief kleine groep jongeren (Weijers et al., 2021; Van der Laan et al., 2021). De Monitor Jeugdcriminaliteit 2023 laat zien dat – in tegenstelling tot jeugdcriminaliteit als geheel – de registraties voor zware en georganiseerde criminaliteit, zoals drugs- en (vuur)wapendelicten, onder minderjarigen en jongvolwassenen de afgelopen jaren niet zijn gedaald (Kessels, 2023).

Alhoewel er verschillende definities van georganiseerde criminaliteit bestaan, is de definitie van de Verenigde Naties de meest gangbare omschrijving die in de (inter)nationale literatuur wordt gehanteerd. In deze definitie wordt georganiseerde criminaliteit omschreven als een gestructureerde groep bestaande uit drie of meer personen, die gedurende enige tijd bestaat en zich gezamenlijk gedraagt met het doel een of meer ernstige misdrijven te plegen teneinde, direct of indirect, een financieel of ander materieel voordeel te verkrijgen (United Nations Office on Drugs and Crime, 2004, p. 5).

Georganiseerde criminaliteit onderscheidt zich op drie punten van meer algemene vormen van criminaliteit, zoals diefstal, vermogensdelicten en vernielingen. Ten eerste verwijst georganiseerde criminaliteit in de regel naar crimineel gedrag dat complex en gepland is en zich bovendien uitstrekt over een langere periode (Kleemans, 2007). Ten tweede is er meestal sprake van samenwerking tussen meerdere personen, waardoor onderling vertrouwen een belangrijke rol speelt (Kleemans & De Poot, 2008). Tot slot betreft het vaak grensoverschrijdende misdrijven met als doel om winst te maken. In Nederland komt georganiseerde criminaliteit vaak neer op internationale smokkelactiviteiten, zoals drugs-, wapen- en mensenhandel, maar ook handel in gestolen voertuigen en witwasdelicten (Kleemans, 2007).

Naast de negatieve maatschappelijke effecten die voortkomen uit georganiseerde criminaliteit, zoals het aangetaste veiligheidsgevoel door publieke liquidaties (Van Gestel, 2021), infiltratie van criminele belangen in overheidsinstanties (Nelen & Kolthoff, 2018) of milieuschade (Schoenmakers & Mehlbaum, 2017), veroorzaakt de betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit ook op individueel niveau schade. De sociale druk vanuit criminele netwerken en het gewelddadige karakter van georganiseerde criminaliteit kunnen jongeren weghouden van conventionele levenspaden en de ontwikkeling van hun criminele carrière versterken (Kleemans, 2012; Robinson et al., 2019; Campedelli et al., 2021). Bovendien lijkt er ook op groepsniveau sprake van een zogenaamd 'sneeuw-baleffect', waarbij mensen via hun sociale netwerk betrokken raken bij georganiseerde

criminaliteit, waarna zij op hun beurt weer anderen in hun kring activeren (Van Dijk et al., 2022; Kleemans, 2012).

De groeiende zorgen over de met name jonge aanwas in georganiseerde criminaliteit hebben er mede toe geleid dat de overheid de afgelopen jaren meer geld is gaan investeren in (preventieve) interventies die tot doel hebben die aanwas te verminderen (Rijksoverheid, 2022c). Zo is het ministerie van Justitie en Veiligheid in negentien gemeentes gestart met *Preventie met Gezag* (hierna: *PmG*); een structurele aanpak om te voorkomen dat jongeren in (georganiseerde) criminaliteit terecht komen of hier verder in afglijden (Rijksoverheid, 2022b). Een inventarisatie van de *PmG*-interventies laat zien dat deze programma's gericht zijn op een aantal levensdomeinen, zoals individuele (gedrags- en psychische problematiek), omgevings- (problemen in de wijk), sociale (criminele vrienden), gezins- (criminele gezinsleden) en werk- en inkomensfactoren (de afwezigheid van werk of een inkomen) (zie Mulder et al., 2023, voor een inventarisatie van de *PmG*-interventies).

Tot op heden ontbreekt een overzicht van de bestaande wetenschappelijke kennis over (preventieve) interventies gericht op het voorkomen of verminderen van (verdere) betrokkenheid van jongeren bij georganiseerde criminaliteit. Een eerdere systematische literatuurstudie van Pardal en collega's (2023) heeft de effectiviteit van preventieve instrumenten in de georganiseerde criminaliteit onderzocht, waarbij specifiek is gekeken naar de wetgevende, strafrechtelijke en bestuurlijke instrumenten. Het doel van de huidige studie is dan ook om de beschikbare kennis over interventies gericht op het voorkomen van (verdere) individuele betrokkenheid in georganiseerde criminaliteit in kaart te brengen. Een dergelijk overzicht kan handvatten bieden voor het verder ontwikkelen en aanpassen van het huidige beschikbare aanbod aan interventies.

2 Risico- en Beschermende Factoren voor Betrokkenheid bij Georganiseerde Criminaliteit

Interventies blijken het meest effectief als daarin wordt aangesloten op de risico- en beschermende factoren die in een individueel geval de kans op bepaald problematisch gedrag, in dit geval de betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit, vergroten dan wel verkleinen (Andrews & Bonta, 2006). Voor het ontwikkelen van effectieve preventie- en interventiestrategieën om de betrokkenheid van jongeren bij georganiseerde criminaliteit te verkleinen, is inzicht in de risico- en beschermende factoren daarom essentieel.

Eerdere internationale systematische literatuuronderzoeken hebben de factoren die de kans op betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit vergroten of verkleinen in kaart gebracht (Adamse et al., te verschijnen; Calderoni et al., 2020, 2022; Comunale et al., 2020). Deze factoren kunnen worden onderverdeeld in individuele, familie-, vriendschaps- en omgevingsfactoren. Het is belangrijk om op te merken dat de genoemde factoren sterk met elkaar kunnen samenhangen en elkaar onderling kunnen beïnvloeden (Comunale et al., 2020). Dat deze factoren gerelateerd zijn aan betrokkenheid bij georganiseerde

criminaliteit, betekent overigens niet dat deze factoren ook direct betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit veroorzaken.

Als het gaat om de individuele risicofactoren, hebben mannen een hoger risico om bij georganiseerde criminaliteit betrokken te raken dan vrouwen (Calderoni et al., 2022). Dit geldt ook voor personen die behoren tot een etnische minderheidsgroepering (Adamse et al., te verschijnen). Een mogelijke verklaring voor dit laatste is dat deze groepen systematisch ongelijk worden behandeld, bijvoorbeeld op school of werk, waardoor ze in hun persoonlijke ontwikkeling worden belemmerd. Bovendien kunnen rekruteerders een voorkeur hebben voor iemand met eenzelfde etnische achtergrond (Communale et al., 2020). Personen die toetreden tot een georganiseerde criminaliteitsgroep behoren over het algemeen tot een groep met een laag sociaaleconomische status (armoede, schulden, laag opleidingsniveau) (Calderoni et al., 2022). Georganiseerde criminaliteit kan voor deze personen een alternatief carrièrepad bieden (Comunale et al., 2022).

Alhoewel in het algemeen het ontbreken van een conventionele baan wordt geassocieerd met betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit, zijn er ook conventionele banen die het risico op betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit juist vergroten (Adamse et al., te verschijnen; Calderoni et al., 2022). Dit wordt vermoed voor zelfstandig ondernemers (bijvoorbeeld belastingadviseurs, advocaten en accountants), personen die werkzaam zijn in sectoren die bepaalde gelegenheidsstructuren bieden (bijvoorbeeld politie, douane of burgerzaken), en personen in beroepen die te maken hebben met (internationale) mobiliteit (bijvoorbeeld taxichauffeurs, luchthavenmedewerkers en autodealers) of beroepen met een uitgesproken sociaal karakter (bijvoorbeeld barmeniers, uitsmijters en coffeeshopmedewerkers). Ook een geschiedenis van betrokkenheid bij algemene vormen van criminaliteit, zoals gewelds- en vermogensdelicten, blijkt een risicofactor (Calderoni et al., 2022). Een crimineel verleden kan wijzen op criminele bereidheid en bekwaamheid en daardoor de kans om betrokken te raken bij georganiseerde criminaliteit vergroten (Calderoni et al., 2022; Communale et al., 2022). Tot slot kunnen negatieve levensgebeurtenissen, zoals het overlijden van een familielid of dierbare vriend, het risico op toetreding tot een georganiseerde criminaliteitsgroep vergroten (Adamse et al., te verschijnen).

Personen waarvan familieleden of vrienden zich schuldig maken aan georganiseerde criminaliteit, hebben zelf ook een grotere kans om bij soortgelijke activiteiten betrokken te raken (Adamse et al., te verschijnen; Van Dijk et al., 2022). Criminele sociale relaties bieden niet alleen meer gelegenheid om onderdeel te worden van een georganiseerde criminaliteitsgroep, maar dragen ook bij aan het onderlinge vertrouwen. Onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat zonen met een moeder in de georganiseerde criminaliteit drie keer zoveel kans hebben om toe te treden tot een georganiseerde criminaliteitsgroep dan zonen met een vader in de georganiseerde criminaliteit (Van Dijk et al., 2022). Vermoed wordt dat dit te maken heeft met de zogenoemde 'gender paradox': wanneer vrouwen (in het algemeen lager risico) betrokken zijn bij georganiseerde criminaliteit, is dit vaak een teken van een grote concentratie van criminele familieleden in het algemeen.

Een grotere blootstelling aan georganiseerde criminaliteitsgroepen in de buurt vergroot eveneens het risico om zelf daarbij betrokken te raken. Deze omstandigheden kunnen ervoor zorgen dat personen dezelfde levensstijl gaan overnemen, al dan niet gedwongen of door gebrek aan alternatieven (Calderoni et al., 2020). Overeenkomsten in (straat)waarden en normen en bekendheid met de buurt kunnen voor georganiseerde criminaliteitsgroepen bovendien redenen zijn om personen te rekruteren uit een bepaald gebied (Calderoni et al., 2022).

Samenvattend laat het beschikbare onderzoek zien dat er doorgaans sprake lijkt te zijn van complexe interacties tussen risico- en beschermende factoren op individueel, familie-, vriendschaps- en omgevingsniveau. Alhoewel algemene vormen van criminaliteit en georganiseerde criminaliteit in de wetenschappelijke literatuur (conceptueel) van elkaar verschillen, lijken de risico- en beschermende factoren tussen beide grotendeels te overlappen. Het risico op betrokkenheid bij algemene criminaliteit wordt bijvoorbeeld verhoogd door armoede en schulden, het omgaan met antisociale vrienden en het hebben van criminele ouders, broers en/of zussen (Farrington & Welsh, 2008). Om ervoor te zorgen dat (toekomstige) interventies de betrokkenheid van personen bij georganiseerde criminaliteit voorkomen of verminderen, is het belangrijk dat de programma's zich bij uitstek richten op het beïnvloeden van de hierboven beschreven risicofactoren op individueel, gezins- en breder sociaal niveau.

3 Huidige Studie

In deze studie wordt via een systematische literatuurstudie de huidige stand van zaken binnen de internationale wetenschappelijke literatuur aangaande interventies, die betrokkenheid in georganiseerde criminaliteit proberen tegen te gaan of te voorkomen, geëvalueerd. Dit onderzoek beoogt daarmee antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen: 1) Op welke risico- en beschermende factoren zijn bestaande interventies gericht? 2) Wat is er bekend over de effectiviteit van deze interventies en welke werkzame elementen dragen hieraan bij? 3) Welke uitdagingen worden er benoemd bij het realiseren van deze interventies?

De resultaten van deze studie kunnen meer inzicht geven in de kenmerken en mate van effectiviteit van interventies die betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit proberen te voorkomen dan wel te verminderen. Een overzicht van effectieve interventies en/of hun werkzame elementen zouden beleidsmakers kunnen ondersteunen bij het (door)ontwikkelen van toekomstige interventies. Bovendien legt dit onderzoek mogelijke hiaten in de huidige wetenschappelijk kennis bloot en vormt het daarmee een startpunt voor vervolgonderzoek.

4 Methode

Om de beschikbare wetenschappelijke kennis over (preventieve) interventies die de individuele betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit proberen te voorkomen of te verminderen te onderzoeken, is een internationale systematische literatuurstudie uitgevoerd. (Bij het selecteren van de artikelen zijn de richtlijnen van PRISMA gevolgd. Om conclusies te kunnen trekken over de effectiviteit van de interventies, waren de criteria voor eventuele kwantitatieve studies strikter. Aangezien er geen kwantitatieve studies zijn geïncludeerd, worden deze criteria beschreven in Appendix B.)

Voor het identificeren van de studies zijn zes databases geraadpleegd (op 24 oktober 2022): Scopus, Web of Science, International Bibliography of the Social Sciences (IBSS), APA PsycInfo, Medline, en Criminal Justice Abstracts. De zoektermen waren gericht op: 1) georganiseerde criminaliteit of georganiseerde criminaliteitsgroepen (bijvoorbeeld, *organized crime* of *mafia* of *criminal organization*) en 2) preventie- of interventiemethodes (bijvoorbeeld, *programme* of *intervention* of *project*). De geraadpleegde databases bevatten wetenschappelijke literatuur zonder enige restricties op studie-ontwerp, datum en geografische locatie. Vanuit de zes geraadpleegde databases zijn in totaal 20.310 documenten geïdentificeerd (zie Figuur 1).

Na het verwijderen van dubbele studies via EndNote ($n = 6.901$), zijn de overgebleven documenten door Q.N. op titel en abstract gescreend en al dan niet geïncludeerd in de studie ($n = 13.409$). Hierbij is gebruik gemaakt van ASReview, een softwareprogramma dat met behulp van *active learning*-technieken het screeningsproces ondersteunt (Van de Schoot et al., 2021) (zie ASReview-proces in Appendix A). Door het gebruik van ASReview zijn 2.616 (19,5%) in plaats van alle 13.409 artikelen op titel en abstract gescreend.

Studies werden geïncludeerd als voldaan werd aan de volgende criteria: 1) De studie beschrijft een interventie gericht op het voorkomen of verminderen van betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit. Vanwege specifieke zorgen omtrent jonge aanwas lag de focus van het huidige onderzoek in eerste instantie op jongeren (12–18 jaar) en jongvolwassenen (18–23 jaar), maar de systematische literatuurstudie is niet beperkt tot deze doelgroepen, aangezien interventies voor volwassenen mogelijk ook relevante perspectieven kunnen bieden voor jongere doelgroepen. 2) De studie beschrijft een interventie die georganiseerde criminaliteit op individueel niveau aanpakt. Dat houdt in dat de betreffende interventie zich direct moest richten op gedragsveranderingen van de betrokken persoon, in plaats van interventies bijvoorbeeld via een bestuurlijke aanpak of situationele criminaliteitspreventie. Studies over interventies met enkel een repressief karakter, bijvoorbeeld aanhoudingen door politie, zijn niet geïncludeerd. 3) De studie rapporteert over ten minste één interventie die daadwerkelijk in gebruik is (niet in ontwikkeling). 4) De studie gaat om een *peer-reviewed*, primaire (empirische) studie (bijvoorbeeld geen literatuuronderzoek, conferentiemateriaal of dissertaties). 5) De studie is geschreven in het Engels of Nederlands. Taal als criteria is tijdens de screeningsfase in plaats van de identificatiefase meegenomen, om te verzekeren dat er geen

grote aantallen artikelen werden gemist als de focus slechts op Engelse en Nederlandse literatuur zou liggen.

Uit de screeningsronde kwamen 490 potentieel relevante studies naar voren. Om te voorkomen dat er ten onrechte relevante artikelen zijn geëxcludeerd, heeft E.B. een tweede screeningsronde uitgevoerd (zie Appendix A). Hieruit volgden negen additionele artikelen. Een aantal publicaties bleek niet vindbaar of niet toegankelijk ($n = 146$). Om te bepalen of een studie daadwerkelijk voldeed aan de inclusiecriteria, zijn de volledige publicaties door E.B. bestudeerd. Ter controle bestudeerde Q.N. willekeurig 10 % van de publicaties. Hieruit bleek dat beide onderzoekers volledig eensgezind waren over de uiteindelijke beslissing over het opnemen of uitsluiten van het gescreende artikel. Van de 499 potentieel relevante studies zijn uiteindelijk twee studies geïncludeerd. Naast het doorzoeken van de databases, zijn er acht additionele (potentieel) relevante studies gevonden door middel van de sneeuwbalmethode, waarbij op basis van de referentielijst van de geïncludeerde studies en geëxcludeerde (systematische) literatuurreviews is gezocht naar relevante documenten. (Een aantal systematische literatuurstudies over georganiseerde criminaliteit (zie bijvoorbeeld Anagnostou & Doberstein, 2021) zijn afgevallen bij de titel en abstract screeningronde, maar apart gehouden om te gebruiken voor de referentiecheck.) Na een *full-text screening*, konden uiteindelijk geen van deze studies worden geïncludeerd.

Allereerst, viel het merendeel van de gevonden studies af, omdat de doelgroep niet voldeed aan de definitie van betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit. Een belangrijk voorbeeld daarvan zijn leden van straatbendes. Leden van straatbendes houden zich doorgaans bezig met andere typen criminaliteit dan georganiseerde criminaliteit. Leden van straatbendes zijn bijvoorbeeld relatief vaak betrokken bij delicten die niet gericht zijn op het verkrijgen van financieel of materieel voordeel (geweld, openbare orde delicten) (Weerman et al., 2009). Studies over straatbendes zijn dan ook alleen meegenomen als uit de documenten bleek dat de leden betrokken waren bij georganiseerde criminaliteit. Veel studies betroffen straatbende-relateerde literatuur en het was op basis van de titel en abstract niet altijd evident of deze literatuur ook echt georganiseerde criminaliteit betrof. Daardoor zijn veel documenten doorgezet naar de full-text screeningsfase ondanks dat de abstracten niet direct wezen op georganiseerde criminaliteit. Ten tweede, betrof het wel de juiste doelgroep, dan was de interventie vaak niet gericht op het verminderen van betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit (maar bijvoorbeeld op het verminderen van agressief gedrag) of betrof het bestuurlijke of repressieve initiatieven.

De twee geschikte documenten vanuit de full-text screeningsfase zijn vervolgens door Q.N. en E.B. onafhankelijk van elkaar gecodeerd. De coderingen zijn vervolgens onderling vergeleken en aangevuld om tot één uniforme codering te komen. Van beide studies werden de belangrijkste kenmerken genoteerd in een Excel-spreadsheet waaronder informatie over de auteurs en het jaar van publicatie, de interventie (bijvoorbeeld het doel, de doelgroep), het studieontwerp (bijvoorbeeld methode, participanten), de resultaten en conclusie. Tot slot is de kwaliteit van de geïncludeerde studies beoordeeld

aan de hand van de CASP-checklist⁵ voor kwalitatieve studies. (CASP-checklists worden gebruikt om onderzoek systematisch te beoordelen op betrouwbaarheid, relevantie en resultaten. Website: <https://casp-uk.net/casp-tools-checklists/>.) In Appendix C wordt de volledige kwaliteitsbeoordeling beschreven en gereflecteerd op de onvolkomenheden van de geïncludeerde studies.

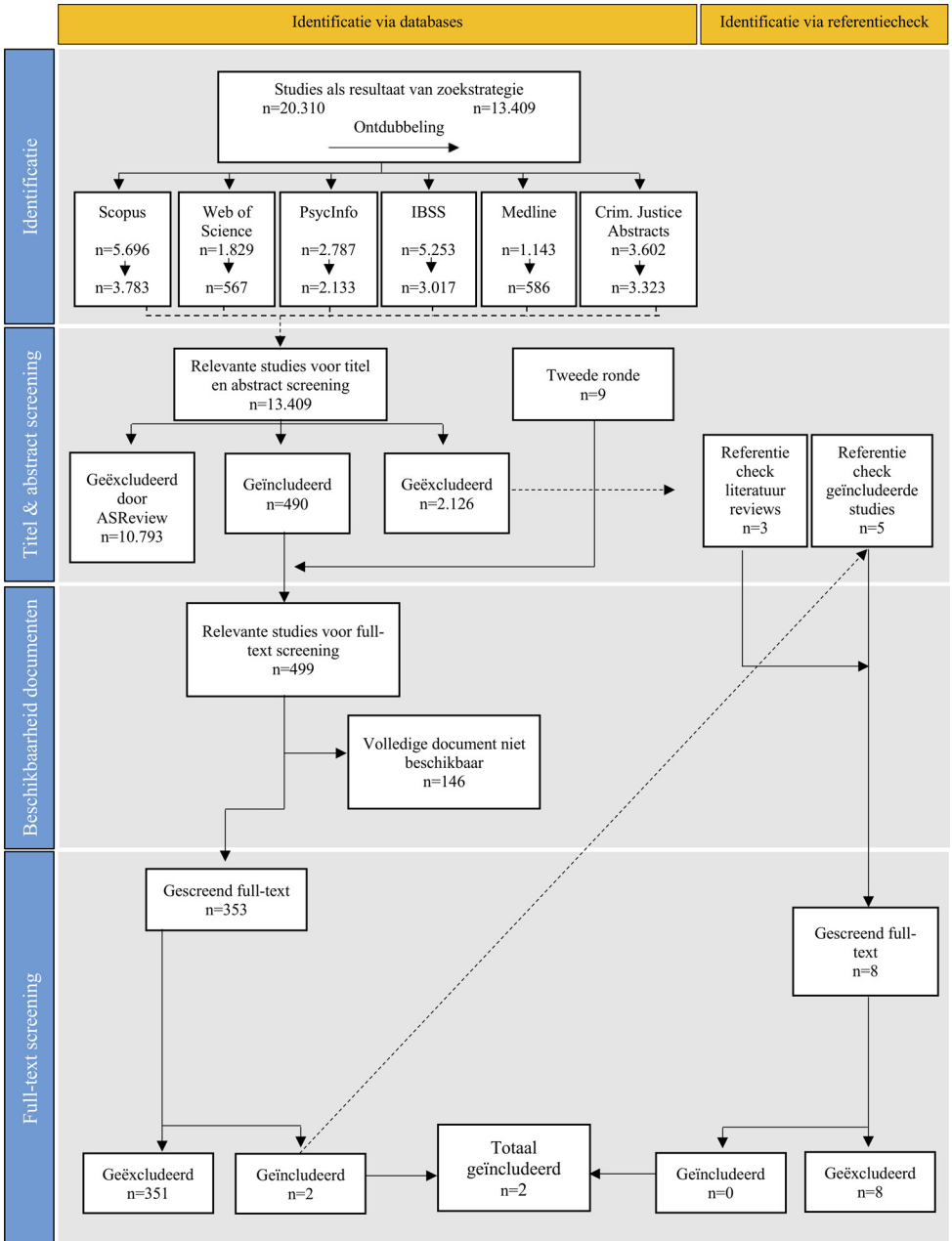
5 Resultaten

5.1 Interventie en Risico- en Beschermende Factoren

De eerste geïncludeerde interventie, *Project Engage*, is geïmplementeerd in het Verenigd Koninkrijk (zie Tabel 1 voor een overzicht van de interventies). Deze interventie is ontwikkeld om risicojongeren uit de georganiseerde criminaliteit te houden. De studie beoogde *Project Engage* te evalueren aan de hand van semigestructureerde interviews met acht personen die direct of indirect bij de interventie betrokken waren (o.a. jeugdwerkers, ouders). Aan de interventie zelf namen 22 jongens deel. (Aanvankelijk werden 33 jongeren geïdentificeerd op basis van een lijst met risico- en beschermende factoren. Op vier na weigerden deze jongeren vrijwillig mee te doen aan de interventie. Daarom waren de behandelaars genooddzaakt nog achttien jongeren naar het programma door te verwijzen, die samen met de vier jongeren uit het vorige cohort een nieuw cohort van 22 deelnemers vormden.) Voor het identificeren van derisicjongeren werden individuele (eerdere justitiecontacten, middelenmisbruik, opleidingsniveau en schorsingen), familie- (het hebben van familieleden in georganiseerde criminaliteit en ervaringen met huiselijk geweld) en omgevingsfactoren (de mate van georganiseerde criminaliteit in de buurt) aangehouden (Hurley & Boulton, 2021). De interventie zelf richtte zich voornamelijk op het creëren van een positief rolmodel (beschermende familiefactor) en het faciliteren van mogelijkheden op het gebied van werk en opleiding (individuele risicofactor). Volgens de auteurs kan een mentor functioneren als een positief rolmodel die de mogelijkheden van alternatieve, niet-criminele levenspaden voor de jongeren tastbaar maakt. Elke participant werd voor zes maanden ondersteund door een persoonlijke mentor. De ondersteuning door de mentor omvatte praktische ondersteuning (bijvoorbeeld helpen bij het aanmelden voor een rijbewijs), een-op-een monitoring en het faciliteren van toegang tot werk en scholing. De precieze inhoud van de interventie werd aangepast aan de individuele omstandigheden en behoeften van de deelnemende jongeren.

De tweede interventie, *Pohna: Keepers of the Fire*, vond plaats in Canada en had als doel om te voorkomen dat risicojongeren in georganiseerde criminaliteit betrokken raakten. De studie beoogde de interventie te beschrijven en te evalueren door voor vijf deelnemers (drie jongens en twee meisjes) een casestudie uit te voeren. Deelnemers werden geselecteerd op basis van betrokkenheid bij criminaliteit of bende-gerelateerde activiteiten van

Figuur 1 Stroomschema selectie artikelen

henzelf, vrienden of familie (individuele, familie- en vriendschapsrisicofactoren). De interventie richtte zich specifiek op jongeren met een Aboriginal achtergrond (individuele risicofactor). *Pohna* is dan ook gebaseerd op een Aboriginal-specifiek theoretisch kader met een focus op de weerbaarheid van de familie (LaBoucane-Benson, 2009). Het idee achter de interventie was dat hoe meer jongeren verbonden zijn met hun familie, gemeenschap en hun natuurlijke omgeving, hoe veerkrachtiger zij zullen zijn en hoe meer weerstand zij kunnen bieden tegen de verlokkingen van georganiseerde criminaliteit. Het uitgangspunt was dat wanneer jongeren worden omringd door ondersteunende instanties en volwassenen, dit hun ontwikkeling ten goede zou komen. De interventie focuste zich dan ook voornamelijk op het gebrek aan stabiliteit en ondersteuning in de familiesfeer (een familierisicofactor). Ook deze interventie betrof maatwerk; elke deelnemer identificeerde eigen doelen, bedacht hoe deze konden worden bereikt en bracht op basis hiervan zijn of haar behoeftes in kaart. Het programma creëerde vervolgens een zogenoemde *circle of support*, bestaande uit een persoonlijke coördinator en relevante instanties. Het steunnetwerk hielp de jongeren om de door hen gewaardeerde doelen te bereiken, voornamelijk op het gebied van reeds lopende strafrechtelijke sancties en scholing (bijvoorbeeld het voldoen aan proeftijdvoorwaarden of het verhogen van schoolaanwezigheid).

Beide interventies vertonen een aantal overeenkomsten. Zowel *Project Engage* als *Pohna* werden ontwikkeld voor personen met een verhoogd risico op betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit. Daarbij richtten de interventies zich specifiek op jongeren. Betrokkenheid bij criminele activiteiten of het hebben van familieleden/vrienden met een crimineel verleden waren in beide projecten belangrijke factoren om te bepalen of iemand risico liep om in georganiseerde criminaliteit terecht te komen. Beide programma's stimuleerden beschermende factoren door middel van het bieden van maatwerk en individuele ondersteuning. Hierbij werd er geprobeerd om een vertrouwensrelatie op te bouwen tussen de uitvoerder van de interventie (mentor of coördinator) en de betreffende jongere. Bij elk van de interventies waren meerdere instanties betrokken. Het stimuleren van scholing vormde bij beide interventies een belangrijk component.

5.2 Effectiviteit en Bouwstenen voor Interventies

Vanwege het kleine aantal geïncludeerde studies en het kwalitatieve design van de opgenomen studies is het niet mogelijk om iets te zeggen over de mate van effectiviteit van de beschreven interventies. De eerste studie biedt echter wel enige aanwijzingen over bouwstenen van interventies die belangrijk zijn voor gedragsverandering van de deelnemers.

De evaluatie van *Project Engage* benoemt een aantal positieve gedragsveranderingen van de jongeren zoals het hebben van meer respect voor ouders en leraren, het minder gebruiken van scheldwoorden en vaker op tijd komen. Drie van 22 participanten startten

Tabel 1 Karakteristieken geïncludeerde studies

Referentie	(Boulton et al., 2019)	(Erickson et al., 2011)
Land	Verenigd Koninkrijk	Canada
Karakteristieken studie		
Onderzoeksmethoden	Kwalitatief	Kwalitatief
Methoden dataverzameling ^a	Semigestructureerde interviews met acht betrokkenen waaronder jongerenwerkers en ouders.	Casestudies van vijf jongeren die participeren in de interventie
Interventie		
Naam	Project Engage	Pohna: Keepers of the Fire
Niveau	Individueel	Individueel
Maatwerk of algemeen	Maatwerk	Maatwerk
Duur	zes maanden	één jaar ^b
Uitvoerder	Politie in samenwerking met andere relevante organisaties (bijv. jeugdhulp)	Native Counseling Services of Alberta (NSCA) in samenwerking met andere relevante organisaties (bijv. scholen)
Participanten^c		
Aantal	22	5
Leeftijd	13–18	13–16
Gender	Man	Man (3) / vrouw (2)
Etniciteit	Niet gespecificeerd	Niet gespecificeerd in aantallen, maar het merendeel is van inheemse afkomst (Aboriginal)
Betrokkenheid georganiseerde criminaliteit	Al betrokken ^d	Risicogroep voor betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit

^a Hierbij refereren we naar de onderzoeksparticipanten, niet per definitie naar de personen die ook hebben geparticipeerd in de interventie.

^b Op het moment van publicatie was de interventie voor een jaar uitgevoerd. De precieze duur van de uiteindelijke interventie wordt niet gespecificeerd in het artikel.

^c Hierbij refereren we naar de participanten van de interventie in tegenstelling tot studieparticipanten of de initiële doelgroep.

^d De interventie was ontwikkeld voor risicojongeren, echter bleken de uiteindelijk geselecteerde participanten allemaal gelinkt aan georganiseerde criminaliteitsgroepen.

met een nieuwe baan of studie. Voor twee van hen waren deze uitkomsten mogelijk een gevolg van extra ondersteuning die zij hebben gekregen na de initiële interventieperiode. Ook concluderen de auteurs dat er vooruitgang werd geboekt in het herstellen van het contact en het vertrouwen tussen betrokken families en instanties. Op basis van interviews identificeren de onderzoekers een aantal belangrijke elementen. Allereerst zou individueel maatwerk van belang zijn voor een goede ondersteuning en het ontwikkelen van een vertrouwensband met de deelnemers. Ook beschouwden ze de relatie met de familie van de jongere als essentieel voor het realiseren van langdurige impact. Hierdoor wordt de geboekte vooruitgang ook sneller thuis doorgezet en houden medewerkers de jongeren makkelijker in het zicht. Bovendien gaven de medewerkers aan dat de directe uitvoerder van het interventieprogramma (de mentor) een belangrijke factor is in het succes van de interventie. De mentor moet iemand zijn die een vertrouwensband weet te creëren met de jongeren, kan fungeren als rolmodel, zich kan inleven in de jongeren (door eigen ervaring of groot inlevingsvermogen) en die de jongeren behandelt als volwassenen.

5.3 Uitdagingen

In de kwalitatieve evaluatie van *Project Engage* kwam een aantal uitdagingen rond de interventie naar voren. Ten eerste waren medewerkers genooddaakt om een nieuwe groep voor de interventie aan te wijzen vanwege een beperkte betrokkenheid en inzet van de initieel gekozen jongeren. Ten tweede waren de deelnemers al betrokken bij georganiseerde criminaliteit, terwijl de interventie eigenlijk ontwikkeld was voor risicjongeren. Hierdoor was het onderhouden van contact lastig, vanwege de chaotische levensstijl van de jongeren en gevoel van onveiligheid van de medewerkers, en werd het succes van de interventie mogelijk belemmerd. Ten derde waren jongeren van zestien jaar en ouder minder makkelijk te beïnvloeden dan deelnemers van jongere leeftijd, omdat zij zichzelf al relatief volwassen voelden. Ten vierde maakte de korte tijdsspanne van de interventie dat er extra geld en inspanning nodig was om bepaalde positieve uitkomsten te realiseren. Ten slotte, zorgde de betrokkenheid van meerdere instanties bij de uitvoering van de interventie soms voor frictie, zoals het ervaren van druk vanuit het management, miscommunicatie, onenigheid en niet overeenkomende verwachtingen.

De studie naar *Pohna* benoemt ook een aantal uitdagingen. Vaak was een onstabiele familiesituatie van negatieve invloed op de levens van de deelnemers, maar lag dit vanwege de complexiteit van de situatie, buiten het bereik van de interventie. Medewerkers benadrukten het belang van doorverwijzen van familie naar andere hulpverleningsinstanties, zodat jeugdwerkers zich kunnen focussen op de ondersteuning van de jongere. Bovendien bleken de benodigde organisatorische middelen enigszins te zijn onderschat. Het doorverwijzen van jongeren en de ondersteuning van jongeren door de jeugdhulpcoördinator kostten bijvoorbeeld meer mankracht dan er beschikbaar was.

6 Discussie

Het doel van de huidige studie was om inzicht te geven in de bestaande wetenschappelijke kennis over interventies gericht op het voorkomen of verminderen van (verdere) betrokkenheid van jongeren bij georganiseerde criminaliteit in Nederland. Hiertoe werd een systematische literatuurstudie uitgevoerd.

Met de toenemende zorgen over de betrokkenheid van jongeren in georganiseerde criminaliteit en het feit dat georganiseerde criminaliteit in de wetenschappelijke literatuur conceptueel wordt onderscheiden van algemene vormen van criminaliteit, was de verwachting dat de literatuurstudie meerdere interventies zou opleveren die specifiek ontwikkeld waren om individuele betrokkenheid in georganiseerde criminaliteit te voorkomen of te verminderen. De resultaten van de systematische literatuurstudie laten echter zien dat er tot op heden nauwelijks wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar (de effectiviteit van) interventies die zijn gericht op het voorkomen of verminderen van betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit. Er konden slechts twee kwalitatieve studies worden geïdentificeerd die interventies beschrijven die op een niet-repressieve wijze individuele betrokkenheid in georganiseerde criminaliteit probeerden te verminderen. Beide interventies zijn ontwikkeld om risicojongeren uit de georganiseerde criminaliteit te houden door individuele ondersteuning op maat te faciliteren en een vertrouwensband tussen jeugdwerkers en jongeren te creëren. Het hebben van een positief rolmodel (familie- en vriendschapsfactor), het hebben van werk (individuele factor), scholing (individuele factor) en de weerbaarheid van de familie (familiefactor) bleken de voornaamste beschermende factoren waarop deze interventies waren gericht. Aandacht voor criminogene omgevingsfactoren (Adamse et al., te verschijnen) ontbreekt in beide interventies.

Er zijn verschillende mogelijke oorzaken voor de beperkte resultaten van deze literatuurstudie. Allereerst, lopen wetenschappelijke evaluaties van interventies per definitie achter op de interventiepraktijk. De huidige studie is gebaseerd op gepubliceerd wetenschappelijk onderzoek en heeft praktijkgerichte literatuur, zoals overheids- en politierapporten, niet geïnccludeerd. Zoals in de inleiding vermeld is een overzicht daarvan al beschikbaar in Mulder et al. (2023).

Ten tweede is het mogelijk dat interventies gericht op het voorkomen en verminderen van betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit niet specifiek op die manier benoemd worden omdat betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit in de praktijk als onderdeel gezien wordt van betrokkenheid bij criminaliteit in het algemeen. In recent onderzoek van Adamse et al. (te verschijnen) waarin een overzicht wordt gegeven van de risico- en beschermende factoren die een rol spelen bij betrokkenheid in georganiseerde criminaliteit, lijken deze factoren niet substantieel te verschillen van de factoren gerelateerd aan algemene criminaliteit. Onderzoek laat zien dat de criminele carrières van daders van georganiseerde criminaliteit zich vaak anders ontwikkelen dan daders van algemene criminaliteit (Van Koppen et al., 2010a; Van Koppen et al., 2010b), wat zou kunnen betekenen

dat eventuele verschillen tussen de risico- en beschermende factoren voor beide criminaliteitsvormen pas op latere leeftijd zichtbaar worden. Ten slotte werd, in een streven naar een duidelijk onderscheid tussen interventies gericht op het voorkomen of verminderen van betrokkenheid bij specifiek georganiseerde criminaliteit, bij het identificeren van relevante studies een enge definitie van georganiseerde criminaliteit gehanteerd. Dit heeft wellicht invloed gehad op het aantal uiteindelijk geïnccludeerde studies.

De afgelopen jaren is er veel tijd, menskracht en geld in gestoken in het ontwikkelen van (preventieve) interventies gericht op het voorkomen of verminderen van betrokkenheid van jongeren bij georganiseerde criminaliteit. Voor interventies in het kader van *PmG* stelt de overheid bijvoorbeeld structureel €82 miljoen ter beschikking (Rijks-overheid, 2022a). De huidige studie laat zien dat er nog weinig wetenschappelijke kennis beschikbaar is over de mate waarin en de manieren waarop dergelijke interventies al dan niet effectief zijn. In de praktijk heerst vaak het principe 'baat het niet, dan schaadt het niet', terwijl er meerdere voorbeelden bestaan van interventies die wel degelijk een averechtste werking hadden, bijvoorbeeld omdat individueel delinquent gedrag toenam of omdat ongewenst gedrag werd genormaliseerd (Deković, 2010; Kruisbergen & De Jonge, 2023).

De huidige studie benadrukt dan ook het belang van meer gedegen wetenschappelijk onderzoek naar de werkzaamheid van interventies gericht op het voorkomen of verminderen van de betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit door een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Valide kwalitatief onderzoek is daarin een belangrijke eerste stap om meer en beter zicht te krijgen op de context waarin en mechanismen waardoor interventies zouden kunnen slagen. Kwantitatief onderzoek, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een *randomized control trial of single case experimental design*, is uiteindelijk nodig om de effectiviteit van interventies vast te kunnen stellen.

Op deze wijze kan worden onderzocht of de aanbevelingen (naar aanleiding van de uitdagingen) en de belangrijke elementen die naar voren zijn gekomen uit de literatuurstudie, zoals een preventieve vroegtijdige aanpak en individuele coaching, daadwerkelijk effectief zijn. Bovendien zal toekomstig onderzoek moeten uitwijzen in hoeverre interventies gericht op georganiseerde criminaliteit meer effect hebben op personen met (een risico op) betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit dan interventies gericht op algemene criminaliteit. Aangezien de risico- en beschermende factoren van algemene en georganiseerde criminaliteit niet substantieel van elkaar lijken te verschillen en deze factoren de basis vormen voor effectieve interventies, is het van belang meer inzicht te krijgen in hoe sterk de invloed van deze risico- en beschermende factoren is.

Door middel van longitudinaal onderzoek kan worden onderzocht in welke mate verschillende typen risico- en beschermende factoren (bijvoorbeeld individuele of omgevingsfactoren) van toepassing zijn en of de processen, via welke deze risicofactoren invloed uitoefenen, per criminaliteitstype en per leeftijd van elkaar verschillen. Dit geeft meer inzicht in wat voor interventiestrategie per criminaliteitstype en per leeftijdscategorie nodig is.

Kortom, vanwege de groeiende zorgen over de (verdere) betrokkenheid van jongeren bij georganiseerde criminaliteit is er de afgelopen jaren veel tijd en geld geïnvesteerd in specifieke interventies gericht op het voorkomen of doen stoppen van die betrokkenheid. Het huidige onderzoek laat echter zien dat er tot op heden te weinig wetenschappelijke onderbouwing is om gedegen uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van dergelijke interventies. Om te verzekeren dat toekomstige interventies, zoals die onder de vlag van *PmG*, feitelijk doeltreffend zijn, onderstreept de huidige studie het belang dat interventies zich baseren op kennis die er wél is, namelijk kennis over de invloed van risico- en beschermende factoren voor de betrokkenheid bij georganiseerde criminaliteit, zoals het verbeteren van de sociaaleconomische situatie van jongeren en het weerbaar maken tegen criminele vrienden en/of familie.

Auteur Bijdragen

Conceptualisatie, Q.N., S.v.D., V.E. en A.B.; Databases raadplegen, Q.N. en S.v.D.; Titel en abstract screeningsronde, Q.N. en E.B.; Full-text screeningsronde, E.B. en Q.N.; Schrijven, E.B.; Schrijven – herzien en bewerken, S.v.D., E.B., V.E. en A.B.; Supervisie, S.v.D, V.E. en A.B.; acquisitie financiering, A.B. en V.E. Alle auteurs hebben ingestemd met de inhoud van het manuscript.

Literatuur

Alle studies met een asterisk zijn opgenomen in de systematische literatuurstudie.

Adamse, I., Eichelsheim, V., Blokland, A.A.J., & Schoonmade, L. (te verschijnen). The risk and protective factors for entering organized crime groups: A systematic review using ASReview. Manuscript ingediend voor publicatie in *European Journal of Criminology*.

Anagnostou, M., & Doberstein, B. (2021). Illegal wildlife trade and other organised crime: A scoping review. *Ambio*, 51(7), 1615–1631.

Andrews, D.A., & Bonta, J. (2006). *The psychology of criminal conduct*. Newark: Anderson Publishing.

Andrew, D.A., Bonta, J., & Hoge, R.D. (1990). Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 17, 19–52.

*Boulton, L.J., Phythian, R., & Kirby, S. (2019). Diverting young men from gangs: A qualitative evaluation. *Policing*, 42(5), 887–900. <https://doi.org/10.1108/pijpsm-04-2019-0043>

Calderoni, F., Campedelli, G.M., Comunale, T., Marchesi, M.E., & Savona, E.U. (2020). Recruitment into organised criminal groups: A systematic review. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, (583), 1–28.

Calderoni, F., Comunale, T., Campedelli, G.M., Marchesi, M., Manzi, D., & Frualdo, N. (2022). Organized crime groups: A systematic review of individual-level risk factors related to recruitment. *Campbell Systematic Reviews*, 18(1), 1–87. <https://doi.org/10.1002/cl2.1218>

- Campedelli, G.M., Calderoni, F., Comunale, T., & Meneghini, C. (2019). Life-course criminal trajectories of mafia members. *Crime & Delinquency*, 67(1), 111–141. <https://doi.org/10.1177/001128719860834>
- Comunale, T., Calderoni, F., Marchesi, M., Superchi, E., & Campedelli, G.M. (2020). Systematic review of the social, psychological and economic factors relating to involvement and recruitment into organized crime. In D. Weisburd, E.U. Savona, B. Hasisi, F. Calderoni (eds.), *Understanding recruitment to organized crime and terrorism* (pp. 175–204). https://doi.org/10.1007/978-3-030-36639-1_8
- Deković, M. (2010). Effecten van interventies: baat het niet, dan schaadt het niet? *Kind en adolescent*, 31(2), 98–101. <https://doi.org/10.1007/bf03089706>
- *Erickson, K., LaBoucane-Benson, P., & Hossack, F. (2011). Creating a path by walking it – a year in review of Pohna: Keepers of the fire. *Alberta law review*. <https://doi.org/10.29173/alr141>
- Farrington, D.P., & Welsh, B.C. (2008). *Saving children from a life of crime: Early risk factors and effective interventions*. New York: Oxford University Press.
- Hurley, M., & Boulton, L. (2021). Early identification and intervention with individuals at risk of becoming involved in serious and organised crime (SOC). *Safer Communities*, 20(2), 73–84. <https://doi.org/10.1108/sc-11-2020-0039>
- Kessels, R. (2023). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2023*. WODC. <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3283/Cahier-2023-13-volledige-tekst.pdf?sequence=7&isAllowed=y>
- Kleemans, E.R. (2007). Organized crime, transit crime, and racketeering. *Crime and Justice*, 35(1), 163–215.
- Kleemans, E.R. (2012). Organized crime and the visible hand: A theoretical critique on the economic analysis of organized crime. *Criminology & Criminal Justice*, 13(5), 615–629. <https://doi.org/10.1177/1748895812465296>
- Kleemans, E.R., & De Poot, C.J. (2008). Criminal careers in organized crime and social opportunity structure. *European Journal of Criminology*, 5(1), 69–98. <https://doi.org/10.1177/1477370807084225>
- Kruisbergen, E., & De Jonge, M. (2023). Voorkomen is beter dan genezen ..., toch? *Tijdschrift voor Veiligheid*, 22(3). <https://doi.org/10.5553/tvv/000057>
- Kuijpers, K. (2023, 30 april). Criminoloog over Rotterdamse explosies: Kijk vooral naar de 'onzichtbare' jongeren. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/04/30/criminoloog-over-rotterdamse-explosies-kijk-vooral-naar-de-onzichtbare-jongeren-a4163385>
- Kugley, S., Wade, A., Thomas J., et al. (2016). Searching for studies: A guide to information retrieval for Campbell. *Campbell Systematic Studies*.
- LaBoucane-Benson, P. (2009). *Reconciliation, repatriation and reconnection: A framework for building resilience in Canadian indigenous families*. [Doctoral dissertation, University of Alberta].
- Mulder, E., Becking, E., Suiker, M., Geraads, S., & Hendriks, C. (2023). *Jongeren in georganiseerde misdaad: Inventarisatie van bestaande kennis rond interventies ter preventie van georganiseerde misdaad onder jongeren*. NWO. <https://nscr.nl/epic-rapport-tacit-knowledge/>
- Nelen, H., & Kolthoff, E.W. (2018). *Ambtelijke en bestuurlijke corruptie in Nederland: Waar*

- staan we anno 2018? *Tijdschrift voor Criminologie*, 60(4), 507–523. <https://doi.org/10.5553/tvc/0165182x2018060004005>
- Openbaar Ministerie. (2023, 10 januari). *HARC-team onderschept bijna 47000 kilo cocaïne in 2022*. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2023/01/10/harc-team-onderschept-bijna-47000-kilo-cocaine-in-2022>
- Pardal, M., Eekelschot, L., Hoorens, S., & Blondes, E. (2023). *Inzichten in de effectiviteit van preventieve instrumenten in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit*. RAND Corporation. <https://doi.org/10.7249/RRA2303-1>
- Rijksoverheid. (2022a, juli 1). *Extra geld voor tegengaan van jeugdcriminaliteit*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/07/01/extra-geld-voor-tegengaan-van-jeugdcriminaliteit>
- Rijksoverheid. (2022b, juli 4). *Nieuwe aanpak leefbaarheid en veiligheid in wijken*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/07/04/nieuwe-aanpak-leefbaarheid-en-veiligheid-in-wijken>
- Rijksoverheid. (2022c, november 4). *Strijd tegen georganiseerde misdaad opgevoerd op alle fronten*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/11/04/strijd-tegen-georganiseerde-misdaad-opgevoerd-op-alle-fronten>
- Robinson, G., McLean, R.R., & Densley, J. (2018). Working county lines: Child criminal exploitation and illicit drug dealing in Glasgow and Merseyside. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(5), 694–711. <https://doi.org/10.1177/0306624x18806742>
- Schoenmakers, Y.M.M., & Mehlbaum, S.L. (2017). Drugsafval in Brabant. *Justitiële Verkenningen*, 43(2), 89–102. <https://doi.org/10.5553/jv/016758502017043002006>
- United Nations Office on Drugs and Crime (2005). Organized Crime. Geraadpleegd via: <https://unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro.html>
- Van de Schoot, R., De Bruin, J., Schram, R., et al. (2021). An open source machine learning framework for efficient and transparent systematic reviews. *Nature Machine Intelligence*, 3(2), 125–133. <https://doi.org/10.1038/s42256-020-00287-7>
- Van der Laan, A.M., Beerthuizen, M.G.C.J., & Boot, N.C. (2021). *Monitor Jeugdcriminaliteit 2020*. WODC. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3058>
- Van Dijk, M., Eichelsheim, V., Kleemans, E.R., Soudijn, M., & Van De Weijer, S. (2022). Intergenerational continuity of crime among children of organized crime offenders in the Netherlands. *Crime, Law and Social Change*, 77(2), 207–227. <https://doi.org/10.1007/s10611-021-09970-1>
- Van Gestel, B. (2021). Liquidaties en de verbreding van excessief geweld. *Justitiële Verkenningen*, 47(4), 9–22. <https://doi.org/10.5553/jv/016758502021047004002>
- Van Koppen, M.V., De Poot, C.J., & [GEMASKEERD VOOR REVIEW]. (2010a). Comparing criminal careers of organized crime offenders and general offenders. *European Journal of Criminology*, 7(5), 356–374. <https://doi.org/10.1177/1477370810373730>
- Van Koppen, M.V., De Poot, C.J., Kleemans, E.R., & Nieuwbeerta, P. (2010). Criminal trajectories in organized crime. *British Journal of Criminology*, 50(1), 102–123. <https://doi.org/10.1093/bjc/azp067>

- Weerman, F.M., Maxson, C.L., & Esbensen, F-A, et al. (2009). Eurogang program manual. *St Louis, MO: University of Missouri at St Louis.*
- Weijers, I., Ferwerda, H., & Roks, R. (2021). Te groot voor de wijkagent, te klein voor de recherche. *Proces*, 100(5), 264–275. <https://doi.org/10.5553/proces/016500762021100005002>
- Weiss, C.H. (1995). Nothing as practical as good theory: exploring theory-based evaluation for comprehensive community initiatives for children and families. In *New approaches to evaluating community initiatives: concepts, methods, and contexts* (pp. 65–95). The Aspen institute.

Appendix A: ASReview Proces

ASReview is een softwareprogramma die met behulp van *active learning*-technieken de relevantie van een artikel bepaalt en vervolgens de artikelen dienovereenkomstig ordent. Eerst, is één document als relevant en één document als niet relevant gemarkeerd als voorkennis voor het algoritme. Vervolgens presenteert ASReview telkens de meest relevante studie nadat de screener een studie duidt als 'relevant' of 'irrelevant'. Een document werd als relevant beschouwt als het voldeed aan de criteria. Hierbij lag de focus op inclusie, wat betekent dat alle studies – waarbij de onderzoeker geen overredende beslissing konden maken op basis van de titel en abstract – zijn geïnccludeerd. Na het bestuderen van honderd opeenvolgende irrelevante studies, stopte de eerste screener vanwege de onwaarschijnlijkheid van het identificeren van nieuwe relevant artikelen. Een tweede screener voerde een extra titel en abstracts screeningsronde uit om te controleren op onjuist geëxcludeerde studies door afnemende concentratie. In deze tweede ronde, zijn alle 'relevante' studies uit ronde één gebruikt als voorkennis in ASReview, waarna alle 'geëxcludeerde' en 'niet-gescreende' artikelen overbleven voor een extra screeningsronde. Eveneens, stopte de tweede screener na het screenen van honderd opeenvolgende irrelevante studies.

Appendix B: Additionele Criteria Kwantitatieve Studies

De studies moesten de effectiviteit empirisch testen door middel van een experimenteel of quasi-experimenteel ontwerp. Er moest ook sprake zijn van voor- en nametingen van de variabelen die de individuele betrokkenheid van georganiseerde criminaliteit reflecteren. Deze variabelen kunnen bijvoorbeeld gebaseerd zijn op zelfrapportages, rapportages van leeftijdsgenoten of officiële records. Om te verzekeren dat we studies includeren die een bepaalde mate van kwaliteit behelzen, moesten de studies op zijn minst level 3 scoren op de Maryland Scientific Method Scale (MSMS). Er waren geen eisen wat betreft de conditie van de controlegroepen (bijvoorbeeld status quo behandeling of alternatieve behandeling).

Appendix C: Kwaliteitsbeoordeling Geïnccludeerde Studies

De resultaten van de kwaliteitsbeoordeling worden in Tabel C1 gepresenteerd. Aangezien CASP geen algemeen gebruikte standaarden hanteert waarmee kan worden bepaald of een studie al dan niet van voldoende kwaliteit is, is de CASP-checklist vooral gebruikt als leidraad om kritisch te reflecteren op de studie. In beide studies wordt het concept georganiseerde criminaliteit niet geoperationaliseerd, waardoor er ambiguïteit bestaat over wat onder georganiseerde criminaliteit wordt verstaan. Daarnaast worden in beide

Tabel C1 Kwaliteitsbeoordeling van de geïncludeerde studies

Referentie	(Boulton et al., 2019)	(Erickson et al., 2011)
1. Was de doelstelling van het onderzoek duidelijk geformuleerd?	Ja	Ja
2. Is een kwalitatieve methodologie geschikt?	Ja	Ja
3. Was het studieontwerp geschikt om de doelen van het onderzoek te bereiken?	Ja	Ja
4. Was de wervingsstrategie geschikt voor de doelstellingen van het onderzoek?	Geen uitspraak mogelijk	Geen uitspraak mogelijk
5. Zijn de gegevens verzameld op een manier die aansluit bij het onderzoeksvraagstuk?	Geen uitspraak mogelijk	Geen uitspraak mogelijk
6. Wordt er gereflecteerd op de relatie tussen de onderzoeker en participanten?	Nee	Nee
7. Wordt er gereflecteerd op ethische vraagstukken?	Ja	Nee
8. Was de data-analyse volledig?	Ja	Geen uitspraak mogelijk
9. Zijn de resultaten <u>duidelijk geformuleerd</u> ?	Geen uitspraak mogelijk	Geen uitspraak mogelijk

studies de wervingsstrategieën van de participanten en de relatie tussen de onderzoeker en participanten niet besproken. De eerste studie voorzag geen informatie over de datasaturatie (verzadiging), wat vraagtekens zet bij de mate waarin de door hen geïdentificeerde thema's voldoende waren om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Alhoewel de auteurs uitgebreid hun bevindingen bespraken, gingen zij niet in op de betrouwbaarheid van deze informatie. Bovendien ontbrak er een topiclijst en concreet inzicht in de codering. De tweede studie bevatte geen methodesectie, waardoor er geen informatie was op het gebied van dataverzameling en -analyse. Bovendien beschreven de auteurs hun conclusies niet aan de hand van hun algehele reflectie op de individuele casestudies, beschreven zij niet hoe deze bevindingen zich verhouden tot hun theoretisch kader of bediscussieerden zij niet wat de beperkingen of gevolgen van de bevindingen betekenen voor andere interventies en de wetenschappelijke literatuur. De auteurs reflecteren eerder op het eigen proces. Aangezien beide studies van kwalitatieve aard zijn, is het niet mogelijk om gedegen uitspraken te doen op het gebied van effectiviteit.